

formed on the territory of the indigenous Ukrainian ethnic group and is a reflection of the way of musical thinking of our people. Children's folklore carries a multifaceted load. In addition to the tasks of mental and emotional development, genres and forms of children's art are aimed primarily at meeting the child's communication needs and promoting the development of musical and creative abilities. Folk music and its multi-genre aspect is an invaluable treasure of our national culture, a living source of Ukrainian folk song that fascinates us with its endless poetic beauty.

Key words: Ukrainian musical creativity, genre, Ukrainian children's musical folklore, folk song, Ukrainian culture, national consciousness, education.

УДК 378.147.091.31–051:78

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.268-273

Роман Чорніта
Roman Chorņita

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF ARTISTIC TASTE OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN THE PROCESS OF INSTRUMENTAL PREPARATION

У статті розглядаються педагогічні умови розвитку художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі інструментальної підготовки, проблеми глибинних філософських основ, психологічних механізмів і методичних особливостей розвитку художнього смаку, а також проблеми художньо-естетичного виховання, формування та розвитку художнього, музичного смаку в системі професійного становлення майбутніх фахівців мистецьких дисциплін.

Ключові слова: художній смак, педагогічні умови, інструментальна підготовка, виконавська майстерність, художньо-естетичне виховання.

Перспективи розвитку української держави пов'язані з підвищенням рівня інтелектуального, фізичного, морального, естетичного розвитку особистості, формуванням її громадянсько-демократичних, духовно-культурних цінностей. Досліджуючи проблему педагогічних, методичних умов розвитку художнього смаку, насамперед, виходимо з позиції, що його слід трактувати як значущу складову естетичної культури особистості, яка визначає потенціал розвитку не лише спеціальної художньо-творчої діяльності, а і життєдіяльності його суб'єкта загалом, забезпечує адаптацію до соціально-культурного середовища.

Як стверджує доктор педагогічних наук В. Черкасов, “Витончений художньо-естетичний смак уможлиблює оцінювати міру довершеності предметних та духовних цінностей, сприяє формуванню художньо-естетичної культури особистості, розширює горизонти світосприйняття та світобачення, дозволяє створювати образи естетичної та художньої картини світу” [8, с. 44-48].

Проблеми глибинних філософських основ, психологічних механізмів і методичних особливостей розвитку художнього смаку не переставали бути актуальними, починаючи від філософів класиків, які досліджували естетичну природу художнього сприйняття реальності. Ретроспективний аналіз наукових праць таких дослідників, як Ш. Бате, Ф.М. Вольтер, Б. Грасіан, І. Зульцер, І. Кант, Д. Юм, свідчить про актуальність проблематики у контексті різних часових періодів і галузей знань. Так, засновник теорії трансцендентального ідеалізму І. Кант у своїй праці “Естетика – наука про думку смаку” стверджує, що “...для того, щоб сказати, що предмет прекрасний і довести, що у мене є смак, важливо не те, в чому я залежу від існування предмету, а те, що я роблю з цього уявлення в собі самому. Кожен повинен погодитися з тим,

що те судження про красу, до якого домішується щонайменше інтерес, дуже упереджене і не є чистим судженням смаку” [5, с. 205].

Проблеми художньо-естетичного виховання, формування та розвитку художнього, музичного смаку в системі професійного становлення майбутніх фахівців мистецьких дисциплін, у їх контексті – з'ясування педагогічних, методичних умов забезпечення ефективності процесу, були предметом дослідження таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як Ю. Алжнев, А. Алексюк, Є. Антонович, С. Демчак, С. Коновець, В. Кузін, А. Линовицька, І. Макарчук, В. Медушевський, О. Олексюк, О. Отич, Н. Попович, В. Проців, О. Рудницька, В. Черкасов та ін.

Так, О. Рудницька, трактуючи інтегроване поняття як “мистецька освіта”, чітко визначила, що її цільова спрямованість стосується не стільки отримання спеціальних мистецьких компетентностей, скільки підвищення якості життя людини загалом через активну взаємодію з художніми цінностями: “...освітня галузь, що спрямована на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності та вдосконалення власної почуттєвої культури” [7, с. 42].

У запропонованій О. Рудницькою концепції художньо-естетичного виховання майбутніх учителів мистецьких дисциплін (образотворчі, музичні, хореографічні у комплексі) значна увага приділяється і розвитку художнього смаку, що визначає здатність сприймати і оцінювати твори мистецтва, навколишню дійсність за законами краси та досконалості..

Педагогічні умови з'ясовувалися також, ураховуючи те, що поняття “художній смак” інтегративне, оскільки за своєю природою є складним, комплексним, багатограним та багатофункціональним утворенням, що поєднує естетичні цінності, ставлення, почуття, переживання, забезпечуючи особистісну орієнтованість сприйняття мистецтва у різних його формах, тобто персоніфікуючи взаємодію особистості з мистецтвом. “Якщо людина щира, все, що вона робить, стає дзеркальним відображенням закладених у ній здібностей трактувати форму відповідно своєму “Я” [4, с. 135].

Отож, основи педагогічного, методичного забезпечення формування художнього смаку у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музики розглядали як складну ієрархізовану систему з визначеним комплексом взаємозв'язків і взаємозалежностей, поєднання загального та конкретного. Орієнтуючись на загальні умови формування художнього смаку музикантів, як і майбутніх учителів музики, важливо зважати на те, що всі складові музичного мистецтва, всі навчальні дисципліни, пов'язані з професійною підготовкою спеціаліста відповідної галузі, мають потенціал розвитку музичного, у більш широкому контексті – художнього смаку. Зокрема, такий сегмент професійної підготовки майбутнього вчителя як інструментальне навчання, окрім того, що відповідає загальним принципам та умовам формування музичного, художнього смаку, має свою специфіку, яка відображає саме особливості оволодіння грою на музичному інструменті.

Відповідно до сутності художнього смаку та головних детермінант його формування, важливо було більш конкретно визначити педагогічні умови, які сприяють підвищенню ефективності формування художнього смаку у процесі музично-педагогічної підготовки загалом, у жанрі інструментальної музики зокрема.

Незважаючи на неоднозначність трактування поняття “педагогічні умови”, послуговуючись такими його характеристиками, які найбільшою мірою корелюють з інтенсифікацією та оптимізацією розвитку художнього смаку в процесі формування інструментальної компетентності майбутніх учителів музики щодо:

- особливостей організації освітньої діяльності студентів;
- чинників та обставин, що обумовлюють стимулювальний чи гальмувальний вплив на процес розвитку художнього смаку, його регулювання відповідно до критеріїв ефективності;

– спеціальних методів і прийомів, які сприяють формуванню адекватного освітнього середовища, обумовлюють модернізацію напряму музично-педагогічної діяльності фахівців.

Поділяємо позицію В. Андрющенко, який, досліджуючи проблеми підготовки майбутніх учителів музики до музично-естетичної діяльності, визначає педагогічні умови забезпечення ефективності процесу: “стимулювання творчої активності студентів у різних видах музичної діяльності; раціональне використання принципів інтеграції навчальних дисциплін; проблемних методів навчання; спрямованість на виховання у студентів активного ставлення до музично-естетичної діяльності; виховання художньо-естетичних інтересів і потреб; володіння сучасними методами навчально-виховної роботи в системі естетичного виховання школярів; формування художньо-естетичної спрямованості і професійно-творчої активності; забезпечення особистісно орієнтованого підходу до кожного студента; залучення студентів до систематичної музично-творчої діяльності; самостійне використання отриманих знань, умінь та навичок у практичній діяльності [1, с. 2-3].

Автор виділяє загальні педагогічні умови підготовки студентів до музично-естетичної діяльності, акцентуючи увагу на стимулювально-мотиваційній освітній складовій, яка визначає ставлення студента до музично-педагогічної творчості, формує відповідні потреби та інтереси процесуально-діяльнісній, яка відповідає за компетентності у сфері організації ефективної навчально-виховної роботи, володіння сучасними методиками її організації, а також забезпечення розвитку студентом власної музично-творчої діяльності, орієнтуючись на практичні вміння та навички. Закономірно, що особистісна орієнтованість навчально-виховного процесу студентів сприятиме активізації процесу, посилення його індивідуальної основи.

О. Горбенко, досліджуючи проблеми формування виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, виділяє такі педагогічні умови забезпечення ефективності процесу. Головною умовою є створення художньо-творчого середовища на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого та розвивального навчання, котре зумовлюється специфікою музично-виконавської діяльності і є перспективним напрямом розвитку мистецької освіти, оскільки спрямовується на впровадження різноманітних форм діалогічного спілкування, партнерських стосунків і творчої взаємодії викладача та студента. Наступною умовою визначено забезпечення пріоритету самостійної художньо-практичної діяльності, яка є рушійною силою в процесі формування художньо-інтерпретаційних умінь і набуття музично-виконавського досвіду студентами, має виконуватися систематично та підпорядковуватися певній меті й завданням. Організаційно-педагогічною умовою визначено поетапне засвоєння студентами теоретичного й практичного навчального матеріалу, що надає можливість поступово ускладнювати й розв'язувати завдання, спрямовані на формування окреслених компонентів музично-виконавської компетентності майбутніх фахівців: перший етап – ціннісно-орієнтаційний; другий – творчо-діяльнісний; третій – творчо-репрезентативний [2, с. 42].

Аналіз свідчить про те, що за основу класифікування педагогічних умов автор узяв діяльнісний, компетентнісний підходи, які визначають логіку формування діяльності студента через логіку переходу від ціннісно-орієнтаційного етапу до творчо-репрезентативного, при цьому акцентуючи головну увагу на процесі формування власного досвіду художньо-інтерпретаційної, музично-виконавської діяльності. Тому художньо-творче середовище визначено головною умовою забезпечення ефективності означених процесів.

В. Лабунець вважає, що “ефективність формування інструментально-виконавської підготовленості майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності та її теоретико-методичне обґрунтування може здійснюватись за таких основних педагогічних умов, а саме: актуалізації життєтворчої мотивації студентів у потязі до самостійного наукового пізнання, активної професійної позиції, здатності до постійного фахового розвитку; досягнення діалогових засад у процесі творчої взаємодії в інструментальному класі; інтеграції різновидів діяльності студентів, спрямованих до досягнення мети; забезпечення навчально-виховного

процесу сучасними технічними засобами (відео-і аудіо апаратурою, Інтернет та іншими медіа технологіями), навчально-методичною літературою даного напрямку; стимуляції інноваційного навчання інтерактивними засобами; використання в педагогічній практиці форм, методів і засобів мистецьких інновацій, новаторства та самоосвіти, створення нових оригінальних методів навчання музики; спонукання майбутніх учителів музики до творчого самовираження в інноваційній інструментально-виконавській діяльності [6, с. 292-319].

У представленій дослідником класифікації педагогічних умов чітко прослідковується інноваційність методичних підходів до організації інструментального навчання студентів, у яких особливе значення надається створенню освітнього середовища, яке було би сприятливим для розвитку активності, самостійності, новаторства, самореалізації творчих задатків кожного студента. Зокрема, йдеться про його природовідповідність, що досягається через творчу взаємодію учасників освітнього процесу, формування сприятливих взаємовідносин, домінування діалогічних форм діяльності.

Приймаючи загальні позиції щодо педагогічних умов підготовки студентів до музично-естетичної діяльності, його інструментальної підготовки, ми визначили і відповідно структурували комплекс умов, спрямовані на розвиток художнього смаку майбутніх учителів музики в процесі їх інструментальної підготовки, орієнтуючись на культурологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний підходи, які максимально відповідають сучасним тенденціям розвитку освіти, сприяють формуванню адекватного соціокультурного, освітнього середовища.

Перша педагогічна умова – сприяння формуванню соціокультурного досвіду особистості, соціокультурного середовища на основі реалізації художніх смаків. Ця умова акумулює в собі складні інтеграційні процеси, які стосуються індивідуального, персоніфікованого досвіду, його інтеграції та взаємодії з регіональними соціокультурним середовищем на основі спільності національних, регіональних та особистісних художніх цінностей і смакових пріоритетів.

Друга – розвиток аналітико-рефлексивної діяльності в процесі інструментального навчання, має особливо високу цінність для розвитку музичного, художнього смаку студентів, оскільки вона виступає механізмом інтеграції та взаємодії стихійно-емоційної сфери сприйняття музики, інших творів мистецтва і цілеспрямованої, що формується на основі спеціальної навчально-інтелектуальної діяльності. Художній аналіз творів мистецтва слугує інструментом осмислення індивідуального сприйняття твору, особливостей особистісного “контакту” та взаємодії зі світом прекрасного, закодованим у ньому, “прочитанням” смислів та гармонії, закладеної її автором, співвідносячи її з загальноприйнятими у мистецтвознавстві підходами. Ще відомий французький філософ та енциклопедист епохи Просвітництва Д. Дідро у своїй праці “Парадокси про актора” зазначає: “Актор, який володіє лише розумом і здатністю судження, є холодним; той, хто володіє лише натхненням і чуттєвістю, – безумець. Лише певне узгодження здорового глузду із завзятістю робить людину прекрасною” [3].

Третя – фахово-педагогічне спрямування інструментальної підготовки майбутніх учителів музики в процесі професійного навчання. Ця умова передбачає, що інструментально-виконавська підготовка студентів музично-педагогічної спеціальності здійснюється з урахуванням змісту інструментально-виконавської діяльності вчителя на уроках музичного мистецтва та в позанавчальний час.

Четверта – формування сприятливого соціо-психологічного мікроклімату в процесі освітньої діяльності студентів, який виступає неодмінною умовою будь-якої творчої діяльності, самореалізації у її контексті. Суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини учасників освітньої діяльності формують ситуацію, оптимальну для соціального, інтелектуального, культурного, а значить і музично-емоційного розвитку кожного, самореалізації його потенційних можливостей.

Методично важливим є також урахування особистісних характеристик, індивідуальних здібностей, рівня сформованості музично-педагогічних, інструментально-виконавської компетентностей кожного, а також смакових уподобань і пріоритетів музичного розвитку. Все це в комплексі є неодмінною умовою самореалізації потенційних можливостей

кожного, формування індивідуальної стратегії та програми розвитку музично-педагогічних компетентностей у сфері інструментальної музики, розвитку та втілення індивідуальних смакових уподобань.

Уважаємо, що саме такий комплексний підхід до визначення педагогічних умов формування художнього смаку у музичній творчості, інструментальному навчанні зокрема, сприяє розвитку художньо-естетичного досвіду студента, центруючись на музичній творчості, оскільки в природі він інтегрований і не поділяється на автономні види естетичного, художнього, музичного досвідів, як і естетичного, художнього, музичного смаків. Водночас, саме інтегрованість у соціокультурний досвід студента сприяє активізації його аналітико-рефлексивної діяльності, яка безпосередньо стосується підвищення рівня теоретико-практичної компетентності у сфері інструментальної музики, методичного забезпечення оптимізації інструментального навчання. Фахово-педагогічне спрямування професійної підготовки студента повинна позначитись не лише на розумінні теоретичних основ оволодіння грою на інструменті у комплексі зазначених вище необхідних компетентностей, а й здатності до раціонального і ефективного навчання майбутніх школярів, передаючи свій досвід оволодіння цим мистецтвом та розвиваючи індивідуальний стиль кожного. Одним із дієвих регуляторів цього процесу буде виступати художній смак. Усе це в комплексі потребує сприятливої психологічної атмосфери під час цього творчого виду діяльності, доброзичливого мікроклімату, в межах якого будуть складатися суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини, активно використовуватися інноваційні освітні технології і методики, інтерактивні форми та методи навчання студентів.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності [Електронний ресурс] /<http://www.coolreferat.com/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%B>.
2. Горбенко О. Б. Формування виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва / Педагогічна освіта, Scientific Journal "ScienceRise", №10/5(15). 2015 с. 42
3. Дідро Д. Парадокс про актора / [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com>.
4. Иттен И. Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе и других школах [пер. с немец. и пред. Л. Монаховой]. М. : Издатель Д. Андронов, 2001. 138 с.
5. Кант И. Сочинения: в 6 т. / подобщ. ред. В.Ф. Асмуса, А.В. Гулыги, Т.И. Ойзермана. М. : Мысль, 1961. Т. 5. 1966. 564 с.
6. Лабунець В. М. Інноваційні технології інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики: теорія та методика : Монографія. Кам'янець-Подільський : Редакційно-видавничий відділ Кам'янець-Подільського державного університету імені Івана Огієнка, 2014. 364 с.
7. Рудницька О. П. Педагогіка: Загальна та мистецька : навч. посібник. Київ : Інтерпроф, 2002. 270 с.
8. Черкасов В. Ф. Організаційно-педагогічні умови розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва / Наукові записки ЦДПУ. Серія: Педагогічні науки, Research Bulletin. Series: Pedagogical Sciences/ ред. кол.: В. Ф. Черкасов [та ін.]. Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. Вип. 161. С. 44-48.

Researching the problem of pedagogical, methodological conditions for the development of artistic taste, first of all, we proceed from the position that it should be interpreted as a significant component of aesthetic personality culture, which determines the potential of development not only of a specific artistic and creative activity, but also the life activity of its subject as a whole, provides adaptation to the socio-cultural environment.

The article deals with pedagogical conditions of development of artistic taste of the future teacher of musical art in the process of instrumental preparation, problems of deep philosophical foundations, psychological mechanisms and methodical features of development of artistic taste, as well as problems of artistic and aesthetic education, formation and development of artistic, musical taste in the system of professional formation of specialists in artistic disciplines.

The presented classification of pedagogical conditions clearly traces the innovativeness of methodological approaches to the organization of instrumental learning of students, in which particular importance is given to the creation of an educational environment that would be favorable for the development of activity, independence, innovation, self-realization of creative inclinations of each student. In particular, it is about his nature correspondence, which is achieved through the creative interaction of participants in the educational process, the formation of favorable relationships, the dominance of dialogic forms of activity.

Taking general positions on the pedagogical conditions of students' preparation for music-aesthetic activity of the student, his instrumental preparation, we have defined and accordingly structured a set of conditions that are more aimed at developing the artistic taste of future music teachers in the process of their instrumental preparation, focusing on cultural and personal, competency approaches that maximally correspond to current trends in the development of education, contribute to the formation of adequate socio-cultural educational environment.

Key words: *artistic taste, pedagogical conditions, instrumental preparation, performing skills, artistic and aesthetic education.*

УДК 378.147.091.31–051:78

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.273-278

Олена Шевченко
Olena Shevchenko

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНЬОГО МУЗИКАНТА-ПЕДАГОГА

METHODOLOGICAL SUPPORT OF A FUTURE MUSICIAN-TEACHER'S VOCAL-PERFORMING EXPERIENCE FORMATION

Актуалізовано проблему формування вокально-виконавського досвіду майбутнього музиканта-педагога та основних шляхів його методичного забезпечення. Підкреслюється значення консолідаційного підходу як вагомій ланки забезпечення ефективності формування вокально-виконавського досвіду. Обґрунтовується реалізація єдності пізнавальної, оцінювально-інтерпретаційної та творчої діяльності майбутніх фахівців у контексті означеного підходу. Уточнено тлумачення вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва як засвоєних ними способів відтворення музичних образів з метою донесення їх до слухацької аудиторії. Пропонуються основні принципи, педагогічні умови та методи формування вокально-виконавського досвіду майбутнього музиканта-педагога.

Ключові слова: *вокально-виконавський досвід, музикант-педагог, учитель музичного мистецтва, методичне забезпечення.*

Своечасність проблеми формування вокально-виконавського досвіду фахівця з музичного мистецтва мотивується необхідністю з'ясування суперечностей між модернізаційними процесами у визначенні змісту й технологій навчання у закладах вищої освіти та недостатнім їх усвідомленням і не досить повно обґрунтованим методичним забезпеченням. Вагому роль у розв'язанні завдань сьогодення відіграють методико-практичні орієнтири фахової підготовки музиканта-педагога.